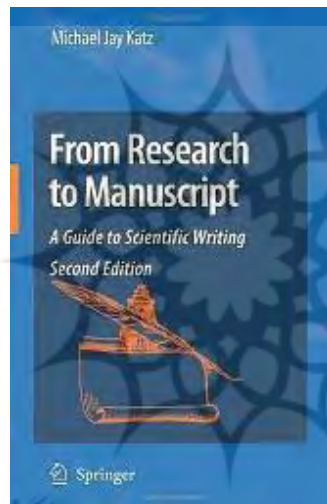

از تحقیق تا تألیف: راهنمای نگارش علمی (ویرایش دوم)

■ Kats, Michael Jay, *From Research to Manuscript: A Guide to Scientific Writing*. Second Edition, Springer, 2009, xiv, 205 p. ISBN: 978-1-4020-9466-8.

مقدمه

مجله‌های علمی و پژوهشی از مهم‌ترین رسانه‌های نشر دانش جدید هستند. معمولاً تازه‌ترین یافته‌های دنیای علم ابتدا در این مجله‌ها منعکس می‌شوند، سپس مورد نقد و بررسی جامعه علمی قرار می‌گیرند و در نهایت بخشی از آنها به کتاب‌های درسی و منابع مرجع راه می‌یابند. بر این اساس مجله‌های علمی همچون حلقه‌ای میان دنیای تحقیق و تألیف عمل می‌کنند. انتشار مقاله در این مجله‌ها تابع اصول و قواعد مشخصی است که رعایت آنها برای پذیرش آثار ارسالی الزامی است. به سخنی دیگر این مقاله‌ها باید با رعایت تدابیر و ملاحظات خاصی نوشته شوند و پس از گذر از فیلتر داوری در اختیار خوانندگان قرار گیرند؛ چرا که جامعه نسبت به درستی اطلاعات ارائه‌شده در آنها اطمینان بیشتری نسبت به آثار غیر علمی دارد و نباید تحت هیچ شرایطی علمی این اطمینان خدشه‌دار شود. به‌ویژه در برخی حوزه‌ها مثل

معرفی آنها دارد. ضمن آنکه نویسنده و ناشر می‌توانند پیوسته‌ها و مثال‌های تازه‌ای در وبگاه قرار دهند و از این طریق بر غنای مطالب ارائه شده بیافزایند.

از کاستی‌های این اثر می‌توان به حجم زیاد آن اشاره کرد. در دنیای پرشتاب امروز کتابی در این زمینه با ۳۵۷ صفحه کمی طولانی به نظر می‌رسد. به‌ویژه آنکه هم‌پوشانی مطالب برخی فصول نشان می‌دهد که نویسنده می‌توانسته در موارد متعددی به راحتی از حجم کتاب بکاهد؛ مثلاً هم‌پوشانی قابل توجهی بین مطالب فصول نهم تا یازدهم و همچنین بین مطالب فصل‌های ۲۱ تا ۲۵ دیده می‌شود. گویا نثر روان کتاب هم‌پوشانی برخی از بخش‌ها را از نظر نویسنده یا ویراستار پنهان کرده و در نهایت متن اثر از آنچه که لازم بوده طولانی‌تر شده است.

در مجموع کتاب حاضر به خوبی توانسته اهدافی را که نویسنده در مقدمه به آنها اشاره کرده است محقق سازد. این اثر نمونه موفقی از آثاری است که اهمیت ارتباطات علمی و ترویج علم را در توسعه علمی نشان می‌دهد و راهکارهای عملی مفیدی در این زمینه ارائه می‌دهند.^{۱۶}

پی‌نوشت‌ها

1. Mansourian@tmu.ac.ir
2. Dennis Meredith
3. Biochemistry and Science Writing
4. University of Wisconsin
5. Science Communicator/Science Journalist
6. MIT
7. Cornet
8. National Association of Science Writers
9. Science Writing and Science Journalism
10. World Federation of Science Journalists (<http://www.wfsj.org/>)
11. European Union of Science Journalists' Associations (<http://www.eusja.org/>)
12. The Council for the Advancement of Science Writing (<http://www.casw.org/>)
13. Association of British Science Writers (<http://www.absw.org.uk/>)
14. E-Newsletters, Wikis, Blogs, Podcasts, Social Networks, and Webinars
15. <http://www.explainingresearch.com/>

مآخذ

1. Blum, D., Henig, R. and Knudson, M. (2005) *A Field Guide for Science Writers: The Official Guide of the National Association of Science Writers*, 2nd Ed. Oxford University Press.

**کتاب حاضر در
مجموع اثری مفید
همراه با توصیه‌های
کاربردی فراوانی است
که مطالعه آن برای
کسانی که در آغاز راه
نگارش هستند، بسیار
مفید خواهد بود**

معرفی نویسنده

بهداشت، پزشکی و محیط‌زیست که به‌طور مستقیم با سلامت جامعه ارتباط دارند این دقت و حساسیت به‌مراتب بیشتر است. از این رو لازم است در تدوین و انتشار آثار علمی دقتی مضاعف وجود داشته باشد و آنچه در اختیار خوانندگان قرار می‌گیرد درست، دقیق، صریح، مبتنی بر واقعیت و بدون ابهام باشد. توجه به این نکات هم از طرف نویسندگان و هم از سوی متولیان این نشریات ضروری است. خوشبختانه تا کنون آثار متعددی در زمینه «آئین نگارش علمی و تخصصی» منتشر شده که در آنها مهم‌ترین مبانی و اصول نگارش به‌شیوه علمی تشریح شده است. کتاب حاضر یکی از جدیدترین آثار در این زمینه است که در میان انواع منابع توجه ویژه‌ای به «مقالات پژوهشی» دارد و راهکارهای مفیدی برای محققان ارائه می‌دهد.

مؤلف این اثر دکتر «مایکل جی کتز»^۱ دانشیار دانشکده پزشکی دانشگاه «کیس وسترن ریزرو»^۲ آمریکا است. کتز که متولد سال ۱۹۵۰ است اکنون در آستانه شصت سالگی آثار متعددی در دو حوزه پزشکی و آئین نگارش علمی دارد. حوزه اصلی تخصص وی در پزشکی آناتومی و بافت‌شناسی است که در آن زمینه صاحب آثار متعددی است. در کنار این تخصص وی به حوزه «نگارش علمی» علاقه‌مند بوده و از ۲۵ سال پیش تاکنون کتاب‌ها و مقالات متعددی در این زمینه به‌رشته تحریر در آورده است؛ مثلاً در سال ۱۹۸۵ کتابی تحت عنوان «عناصر اصلی در مقاله علمی: راهنمای گام به گام برای دانشجویان و حرفه‌مندان» از وی منتشر شده که بعدها در منابع این حوزه بارها مورد استناد قرار گرفته است (کتز، ۱۹۸۵).

معرفی کتاب

ویرایش نخست این اثر در سال ۲۰۰۵ و ویرایش دوم آن در سال ۲۰۰۹ منتشر شده است. ویرایش دوم به‌مراتب کامل‌تر، جامع‌تر و در مجموع خواندنی‌تر است که در اینجا معرفی می‌شود. کتاب حاضر شامل سه بخش اصلی و ۱۱ فصل است. بخش اول تحت عنوان «ابزارها و روش‌ها» پنج فصل نخست کتاب را در برمی‌گیرد که عبارتند از: استانداردهای مقاله‌های علمی و پژوهشی؛ واژگان علمی، جمله‌نویسی و پاراگراف‌بندی؛ اصول نگارش متون علمی؛ چگونگی ارائه داده‌های عددی؛ و تدوین تصاویر، شکل‌ها و نمودارها. در این پنج فصل نویسنده با نثری موجز و منسجم تصویر دقیقی از فرآیند نگارش را ترسیم می‌کند. پس از مطالعه این بخش خواننده با اصول معمول و مرسوم در نگارش علمی و پژوهشی آشنا شده است.

بخش دوم تحت عنوان «نگارش یک مقاله علمی و پژوهشی» خود شامل دو فصل است که در یکی نویسنده به اهمیت نگارش هم‌زمان با انجام پژوهش اشاره می‌کند و در دیگری ضمن معرفی اجزاء اصلی مقالات راهکارهایی در این زمینه در اختیار خواننده

قرار می‌دهد. کتز معتقد است که نباید تدوین مقاله را به زمانی پس از پایان تحقیق موکول کرد. بلکه پژوهشگران باید از ابتدای شروع پروژه با نوشتن تمام ایده‌ها و اندیشه‌های مرتبط به تحقیق خود و ثبت اطلاعات کتاب‌شناختی آثاری که مطالعه می‌کنند، گام‌های اولیه را برای تنظیم و تدوین مقاله بردارند. در غیر این صورت ممکن است زمان را از دست دهند و در انتشار آثار خود با تأخیر مواجه شوند.

بخش سوم از چهار فصل پایانی کتاب تشکیل شده و به‌فرآیند انتخاب مجله مناسب و آماده‌سازی متن برای ارسال به مجله اختصاص دارد. در فصل اول این بخش که در واقع هشتمین فصل کتاب است، نویسنده به ارائه مهم‌ترین معیارهای انتخاب مجله و چگونگی ارزیابی رتبه آنها می‌پردازد. در دو فصل بعدی تحت عناوین «بازنویسی نهایی» و «آماده‌سازی و ارسال مقاله» نکات مفیدی در خصوص ویرایش اثر قبل از ارسال به مجله ارائه شده است. سرانجام در فصل آخر چگونگی تعامل با سردبیران نشریه‌ها و پاسخگویی به نظرات داوران مطرح شده است.

البته با پایان این فصل، کتاب به انتها نمی‌رسد و شش پیوست بسیار مفید در انتها ارائه شده است. این پیوست‌ها کاملاً جنبه کاربردی دارند و می‌توانند به‌عنوان ابزار مرجع فوری مورد استفاده نویسندگان قرار گیرند. مثلاً در یکی، فهرستی از واژگان متداول و مشابه همراه با تفاوت‌های معنایی ظریف آنها ارائه شده است؛ مثلاً تفاوت بین چهار واژه «طبیعی، نرمال، معمولی و استاندارد»^۳ که ممکن است مترادف تلقی شوند تشریح شده است. در این فهرست تأکید شده که در نگارش علمی هر واژه تعریف خاص خود را دارد و نویسندگان باید نسبت به تفاوت‌های معنایی کلمات کاملاً حساس باشند و در به‌کار بردن آنها دقت کنند. اساساً ساختار متون علمی از جهاتی با متون ادبی و داستانی متفاوت است و باید تا آنجا که ممکن است ساده، صریح، دقیق، روشن، و عاری از ابهام و نوشته شوند. در پیوستی دیگر فهرستی از بهترین معادل‌ها برای کلمات ترکیبی و دشوار ارائه شده است؛ مثلاً به‌جای ترکیبی طولانی مثل «حجم قابل توجهی از ...» می‌توان از واژه ساده‌تری مثل «بسیار» استفاده کرد، چرا که در نگارش علمی اصل بر ساده‌نویسی و پرهیز از کلمات و جملات طولانی است. براین اساس متن یک اثر هرچه ساده‌تر نوشته شود خواننده تمایل و رغبت بیشتری به مطالعه آن خواهد داشت. در پیوستی دیگر اصول استفاده از اختصارات در متن مقالات، همراه با فهرستی از معمول‌ترین اختصارات مورد نیاز نویسندگان ارائه شده است. سایر پیوست‌ها شامل نمونه‌هایی از شیوه‌های تدوین استنادها و اصول کتابنامه‌نویسی و همچنین فهرستی از آثار خواندنی درباره نگارش است.

امتیازها و کاستی‌های کتاب

کتاب حاضر چند امتیاز ویژه دارد. نخست آنکه نویسنده علاوه بر برخورداری از دانش کافی در انتشار آثار علمی سال‌ها در زمینه آموزش نگارش علمی تجربه دارد. به‌همین دلیل به‌راحتی می‌توان انعکاس این دانش و تجربه را در متن کتاب دید. امتیاز دیگر این اثر نظم منطقی و انسجام کافی میان مطالب آن است. به همین